

ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU
T Ü R K T A R İ H K U R U M U Y A Y I N L A R I
IX. Dizi — Sa. 10^b

X. TÜRK TARİH KONGRESİ

ANKARA : 22-26 Eylül 1986

KONGREYE SUNULAN BİLDİRİLER
III. Cilt

T Ü R K T A R İ H K U R U M U B A S I M E V İ — A N K A R A
1 9 9 1

MUKADDES KİTAPLARA GÖRE HZ. NUH'UN GEMİSİ, GÜNEY-DOĞU ANADOLU'DA PROTO-TÜRK İZLERİ ÜZERİNE BİR DENEME...*

SADİ BAYRAM

Levha 347-356

Mukaddes kitaplara göre insanlar, Adem Aleyhisselâm ile Hz. Havva'dan üreyerek çoğalmışlar ve dünyanın çeşitli merkezlerine dağılmışlardır¹.

Yine biliyoruz ki, Allah, İnsanların birbirleriyle iyi yaşamasını, kötülüklerden sakınmasını, doğruluktan ayrılmamalarını temin için elçiler göndermiş ve kitap gönderdiği elçilerine bunu vahiy şeklinde ulaştırmıştır. Nitekim, Kur'an-ı Kerim'in XIV. suresi olan İbrahim Suresi'nin 4. âyetinde "kendilerine apaçık anlatabilsin diye, her peygamberi, kendi milletinin dili ile gönderdik. "XVI. Nahl Suresi'nin 36. âyetinde de "And olsun ki, her ümmete Allah'a kulluk edin azdırııcılardan kaçınan diyen peygamberler göndermişizdir.." IX. Tevbe Suresi'nin 70. âyetinde" kendilerinden önce olan Nuh, Âd, Semud milletlerinin, İbrahim milletinin, alt-üstolmuş Medyen şehir halkının haberleri onlara gelmedi mi? Peygamberleri onlara belgeler getirmişlerdi, onlar kendilerine yazık etmişlerdir" meâlinedir.

Allah'ın kutsal kitapları olan Tevrat ve İncil'in asılları günümüze ulaşmamakla beraber, nesilden nesile günümüze intikal etmiş, şifahî tarih

* Bkz. Bildiriden sonraki yayınlar; Sadi Bayram, Nuh'un Gemisi, Güney-Doğu Anadolu'da Proto-Türk izleri, Belgelerle Türk Tarihi, S. 20, Ekim 1986, s. 26-35; Genişletilmiş Baskı, Sadi Bayram, Güney-Doğu Anadolu'da Proto-Türk İzleri, "Mukaddes Kitaplara Göre Hz. Nuh'un Gemisi" Azerbaycan Kültür Derneği Yayınları No: 30, Yenigün Matbaası, Ankara, 1988, 48 s.; İlaveli baskı, Sadi Bayram, Kaynaklara Göre Güney-Doğu Anadolu'da Proto-Türk İzleri, Türk Dünyası Araştırmaları, S. 63, Kasım - Aralık 1989. S. 1-103.

¹ Kur'an-ı Kerim, Hucurat Suresi, 49/13 âyet; Sadi Bayram, Musavvir Hüseyin tarafından minyatürleri yapılan Silsile-nâme, Vakıflar Dergisi, S. XIII, Ankara, 1981, s. 200; Sadi Bayram, Ankara Etnografya Müzesi'ndeki madalyonlu Silsile-nâme'deki Doğu-Anadolu ve Batı Asya, VIII. Türk Tarih Kongresi, C.II, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1981, s. 647; Ebulgazi Bahadır Han, Türkler'in Soy Kütüğü (Şecere-i Terâkkime), Tercüman 1001 Temel Eser, s. 20.

ve folkloru da içine alıp, bazı değişikliklere uğruyarak bugüne kadar gelebilmiştir. Bunlardan yalnız Kur'an-ı Kerim'in hiç bir kelimesi değişmeden günümüze ulaşmıştır.

Mukaddes kitaplardan yola çıkarak, halk inanışları 13 adet çivi yazılı Akad tabletlerini inceleyerek bir senteze gitmek istiyor ve Proto-Türklerle² ilgilenen tarihçilerin dikkatini bu konuya çekmek istiyoruz³.

Cumhuriyetimizin kurucusu aziz Atatürk'ün bazı öneşileri de bize rehber olmuştur. Sümerbank, Etibank isimlerinin millî bankalarımıza isim olarak verilmesi lâlettayin bir tesadüf değildir. Büyük Atatürk, Türk Tarihi'ni incelemek üzere Türk Tarih Kurumu'nu, Dil Kurumu'nu ve nihayet 1935'de 1986 yılında kuruluşunun 50. yıldönümünü kutladığımız Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ni tesis ettirmiştir⁴.

Milâd Öncesi Çağlar'da M.Ö. 3500-1500 yılları arasında Kuzey Mezopotamya'da, Güney-Doğu Anadolu civarında, Musul ve çevresinde Türkler, yani atalarımız yaşıyorlar mıydı? Tebliğimizin amacı kısaca bu...

Son yıllarda Ağrı Dağı'nda Hz. Nuh'un Gemisi'ni arayan yabancılar arttı. Hatta ünlü astronom *James Irwin* bile bu kervana 1983 de⁵ katıldı. *James Irwin* ve ekibi⁶ 1984, 85, 86 senelerinde Ağrı Dağı'na Nuh'un Gemisi'ni aramak maksadıyla Amerika'dan gelip 5156 m. yükseklikteki Ağrı Dağı'na tırmandılar⁷. Ağrı Dağı, 44° ve 45° boylam 39°-40° kuzey enlemleri arasında olan volkanik bir dağdır.

² Hâmit Zübeyr Koşay, Türk Kelimesi Hakkında, Zeki Velidi Toğan Armağan Kitabı, İstanbul, 1955, s. 33; İslam Ansiklopedisi, Fas. 127, İstanbul, 1976, s. 142.

³ Sadi Bayram, Tarihte Türk Adı Ne Zaman Ortaya Çıktı, Millî Kültür, S. 5 Mayıs 1977, s. 48-51.

⁴ A.g.e., s. 50.

⁵ 26.8.1984 Hürriyet Gazetesi, S. 13064, Ağrı Dağı'nda Garip Şeyler Oluyor Nuh'un Gemisi Hikâyesi, s. 1, 1971 yılında Ay'a giden ünlü astronota 1982 yılında çıkış izni verilmiş, 1983, 1984, 1986 yıllarında Ağrı Dağı'na tırmanmıştır. 31.8.1986 Hürriyet Gazetesi, Irwin Casus mu?, s. 3; 5.9.1986, Milliyet Gazetesi, Irwin Casus Değilim, s. 3.

⁶ 1984 yılında Amerikalılar ile aynı tarihte, gruptan ayrı olarak bir İngiliz de Ağrı Dağı'nda gözüküştür. Neden yaralandığı meçhul olan İngiliz'in yararlanma haberini Sovyetler Birliği Devlet Ajansı Tass, hadiseden yarım saat gibi kısa bir sürede dünyaya duyurmuştur. Doğu Bayazıd'dan Erzurum'a getirilen İngiliz özel uçak, acele İngiltere'ye götürmüştür. Bkz. Sönmez Targan, Bilim ve Sanat, Ekim 1984, S. 46, s. 26-29.

Ağrı Dağı Amerikan Araştırma Heyet Başkanı Marvin Steffins, heyet üyelerinden Ron Wyatt, Ağrı Dağı'nın 1985 m. yüksekliğinde ağacısız bir parça bulunduğunu bildirdi ise de, James Irwin bunu yalanlamıştır. Bkz. Hayat, 10 Eylül 1984 S. 37, s. 4-5. Prof Dr. Mecit Doğru, Tufan Efsanesi ve Ağrı Dağı'nın Önemi, 7.9.1986 Milliyet Gazetesi, s. 8.

⁷ Ağrı Dağı, İslâm Ansiklopedisi, Fas. 2, İstanbul, 1979, s. 152-153.

Aslında, Ağrı Dağı'nda Hz. Nuh'un Gemisi'ni⁸ arama olayının kökü 1826 tarihine kadar iniyor. Kanaatimize göre, Amerikan Araştırma Heyeti'nin gayesi Ermeni parası ile *Büyük Ağrı Dağı*'nda 1735 m. irtifada bulunan ve 20 Haziran 1840 tarihinde depremle kayalar altında kalan ve şimdi taşlık bir arazi vaziyetindeki *Arguri Köyü* ile *Yakub Manastırı*'ni aramaktadırlar. Nuh Peygamber vasıtasıyla dağı kutsal bir hale getirerek konuyu, gündemde canlı muhafaza etmek ve Hıristiyanlığı Ağrı yöresine çekerek, Ermeniler'e siyasî bir zemin hazırlamak istenmektedir.

Hz. Nuh'un Gemisi Ağrı Dağı'nda mı? Türk neslinin Hz. Nuh'un oğlu Yafes'den türedikleri varsayımına göre, konu biz Türkler'i de ilgilendirmiyor mu?

Bu tebliğin hazırlanmasındaki hareket tarzımız işte bu nokta oldu..

XIX.yüzyıldaki arkeolojik keşifler, Tevrat ve İncil'den yola çıkarak yapılmamış mıydı? İngiliz *Sir Henry Layard* 1845-1851 yılları arasında mukaddes kitaplardan yola çıkarak Ninive ve Babil'i keşfederek *British Museum*'a nadide eserler kazandırmamış mıydı? *Schilieman*, *Homer Destanı*'ndan yola çıkarak, dünyaca meşhur *Truva Hazinesi*'ni bulmamış mıydı? Her ikisi de arkeolog olmayıp, çok okuyan kimselerdi. XIX.yüzyıl arkeologlarının hayatı incelendiği takdirde, çoğunun asker menşeli oldukları ve daha sonra hariciye mesleğine intisap ederek bir ilmî enstitü kanalı ile Orta-Doğu'yu yeniden keşfetmeye koyuldukları anlaşılır. Bu arkeolojik, etnolojik ve saha etüdüleri neticesinde, Batı ülkeleri siyasî politikalarını sağlam zemin araştırması üzerine oturtmuşlar, halkın örf ve âdetlerini iyice incelemek fırsatını bulmuşlar ve petrol bölgelerini tesbit etmişlerdir.

Yine, Hz. Nuh'un Gemisi'ne dönersek; Tevrat'a⁹ göre Nuh'un Gemisi Ağrı Dağı'nda karaya oturmuştur. Süryanice Tevrat'ta Kardo Dağı¹⁰, Cudî Dağı olarak kabul edilir. Arapça Tevrat'ta ise, Kordo, Ararat olarak kabul edilir¹¹.

⁸ Bernhard Heller, Nuh, İslâm Ansiklopedisi, C. 9, İstanbul, 1964 s. 344-346.

⁹ Tevrat, Tekvin, 8.; İncil'de sadece Tufan'dan bahsedilir, Matta 24/37-42.

¹⁰ Kemal Özkan, Süryaniler, Kadim Süryaniler ve Türkiye'deki Durumları, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Nu. 63, Baha Matbaası, İstanbul, 1975, s. 11 (Emekli General Kemal Özkan'ın Tıp Tarihi Enstitüsü'nde 15.3.1973'deki konuşması); Aziz Günel, Süryanilerin Tarihi, Diyarbakır, 1970, s. 29; Ararat Kelimesi de Ermenice değil, Ural dilinden günümüze intikal etmiştir.

¹¹ Cudî Dağı eteğinde Temnet Köyü vardır. Süryanice (8) mânâsına gelmektedir. Hz. Nuh'un da ailesi sekiz kişidir. İlk ziraatle uğraşan köy olabilir. A.g.e., s. 12.

Kur'an-ı Kerim'e göre, Hz. Nuh'un gemisi Güney-Doğu Anadolu'daki Cizre yöresinde ve bugün Türk hudutları içinde bulunan Cûdi Dağı'nda karaya oturmuştur. Dicle Nehri yakınındaki Cûdi Dağı, yükseklik ve mekân bakımından buna uygundur. Zira, Basra Körfezi ve Hind Okyanusunda ki muhtemel bir tayfun dolayısıyla deniz suyunun Mezopotamya'yı basması ve şiddetli yağışlarla sular yükselince gemiyi Cûdi Dağı eteklerine getirmiş olabilir. 5156 m. yükseklikteki Ağrı Dağı, Cûdi Dağı'na göre uzak bir ihtimaldir. Kur'an-ı Kerim'deki Hûd Suresi'nin 44. âyetinde “*Yere, suyu çek; Göğe, Ey gök sen de tut, denildi. Su çekildi. İş de bitti; gemi Cûdi Dağı'na oturdu. Haksızlık yapan millet Allah'ın rahmetinden uzak olsun, denildi*” meâlinde açıkça anlatılmaktadır.¹² Ayrıca Tufan¹³ ve gemi yapımı¹⁴ ile ilgili¹⁵ âyetler bulunmaktadır.

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Sumeroloji Bölümünün kıdemli Profesörü, muhterem Hocam *Dr.Emin Bilgiç*'e göre “En eski insanlığın ve kâinatın yaradılışı ile ilgili kozmogonik inanışın bir parçası olan Tufan Efsanesi'nin gerçekte bir ilgisi yoktur. Bu inanışın tabiat kanunlarına aykırılığı genellikle bilinmektedir. Tarih ve bilim açısından sabit değildir”¹⁶. demektedir.

¹² Kur'an-ı Kerim 11/44 âyet.; Ebulgazi Bahadır Han, Türkler'in Soy Kütüğü, (Şecere-i Terâkime), Tercüman 1001 Temel Eser, s. 23.

¹³ Kur'an-ı Kerim, 6/6, 7/59-64, 10/71-73, 21/76-77, 25/37, 26/105-122, 29/14-15, 54/9-16, âyetler Tufan konusuna aittir.

¹⁴ Kur'an-ı Kerim, 11/25-48, 71/1-28, 23/23-30 âyetleri Hz. Nuh'un gemi yapımına aittir. Kuzey Mezopotamya'da gemi yapımı için ağaç ve bunun yanısıra asfaltit maddesi toprak üstünde mevcuttur. Şırnak bölgesindeki asfaltit maddesi açık işletme ile Ankara'da 10-15 sene öncesine kadar yakacak kömür yerine kullanılıyordu. Halen de bu bölgede yakacak olarak kullanılmaya devam edilmektedir.

¹⁵ Minyatürlere ve freskolara konu olan Tufan hakkında bakınız; Nejat Diyarbekirli, Minyatürlerde Nuh'un Gemisi, Akademi, S. 2, Temmuz 1964, s. 29-33.

¹⁶ Prof.Dr.Emin Bilgiç, Türk Ansiklopedisi, Tufan Maddesi, s. 442; Ayrıca şöyle diyor muhterem hocam; “... birçok eski kavimlerin folklorunda, benzer Tufan hikâyelerinin varlığının sabit olması, hele Mezopotamya'da daha XIX. yüzyılda yapılan kazılarda ortaya çıkan çivi yazılı kaynaklarda Tufan Efsanesinin Sumerce ve Akadca metinleri ile karşılaştırılması, Tufan inancının bir kısım eski kavimler nazarında ne kadar köklü bir temele sahip olduğunu ortaya koymuştur.

E.Bilgiç, çivi yazılı Sumerce, Akadca kaynaklarında, Tevrat, İncil ve Kur'an gibi mukaddes kitaplarda, eski Hind, Çin, İran, Yunan kaynaklarında, Peru, Büyük Okyanus'daki Palar Fiji, Society takımadalarında, Kuzey Amerika yerlilerinde, Behring Boğazındaki Prince of Wales yarımadasında, Washington Eyaletindeki Cape Flattery, California'daki Thaeo Gölü birbirinden çok ayrı yerleşme yerlerinin folklorunda, eski kültürlerde Tufan Efsanesinin varlığından söz eder ve “... Ancak, bu eski kaynaklar arasında Tufan Efsanesinin Sümerliler'de doğup, Akadlılar'a, onların devamı olan Babilliler ve Asurlulara ve onlardan da İsrail'e geçtiğinden ve oradan Kur'an'a

Kanaatimize göre, Tufan hadisesi, bölgesel olmakla birlikte vukubulmuştur. 1984 yılında Kolombiya'daki *Armero* kasabası yanardağının faaliyete geçmesi neticesi kar ve buzullar erimiş ve 20.000 nüfuslu şehir sel ve çamur suları altında kalmıştır. Armero şehri halkı için bu, bir tufan hadisesidir.

Mukaddes kitaplardan Tevrat'ın Tekvin Bölümü 8. kısmında ise şöyle denmektedir: “..Ve gemi yedinci ayda, ayın onyedinci gününde, Ararat Dağları üzerine oturdu.”

Tekvin'in 9. kısmının sonunda ise, Hz. Nuh'un şu duası bulunmaktadır ki, tarih, sinema şeridi gibi gözler önünden geçtiğinde ve günümüze ulaştığında hakikat payı oldukça büyük olmaktadır. “...(Nuh) dedi ki,

*Kenan lanetli olsun,
Kardeşlerine kullar kulu olacaktır, ve dedi ki,
Sam'ın Allah'ı Rab, mübârek olsun ve Kenan ona kul olsun.
Allah Yafet'e genişlik versin,
Ve Sam'ın çadırında otursun; ve Kenan ona kul olsun...”*

Bu duâyı tarihten günümüze kadar şöyle getirebiliriz: “*Kenan lanetli olsun. Kardeşlerine kullar kulu olacaktır*“. Yahudi milleti daima lânetlenmiş ve yüzyıllar boyunca yurtları olmamış, dünya üzerindeki diğer devletlerin hegemonyası altında yaşamışlardır.

“*Sam'ın Allah'ı Rab, mübârek olsun, ve Kenan ona kul olsun*”? Burada islâmîyet'in doğuşu müjdelenmiş ve Arap hegemonyası altında yaşayacakları ifade edilmiştir.

---

ulaştığından şüphe yoktur (Türk Ansiklopedisi, s. 443)” demektir. Sonuç olarak da “Genel anlamda Tufan Efsanesinin karşılaştırılmalı incelemesi, bunların büyük bir kısmının esas itibariyle mahallî olaylardan doğduğunu ve hayâl gücü ile bunların çok renkli bir hâl aldıklarını, seyrek olmak üzere şekil değişikliklerine uğradıklarını açık olarak ortaya koymaktadır” (T. Ans., s. 444).

Dünya tarihinde ilk defa yazıyı icad eden Sumerliler Mezopotamya'ya Doğudan M.Ö. 3300 yıllarında Katar yakınındaki Bahreyn yolu ile geldikleri zannedilmektedir.

Tufan Efsanesinin en eski ana metni, Sumerliler ve Akadlılar'ın millî destanı olan Gılgames Destanı içinde geçmektedir. Üçte ikisi tanrı, üçte biri insan sayılan Uruk Kralı Gılgames'in ebedî hayatı arama ve ona kavuşmak için çok tehlikeleri ve yorgunlukları göze alma, onlara katlanma macerasının canlı bir edebî hikâyesidir.

Sumerce Zıudsudda, Akadca Utnapiştım, Tevrat ve Kur'an-da Nuh'dan Gılgames'in tanrılaşma imkânını öğrenme arzusu dolayısıyla efsanede Tanrı veya peygamberler yer almaktadır.

Bu efsanede yapılan gemi, Nisir Dağı'nda karaya oturur (Bkz. E. Bilgiç, T. Ans., s. 446), Utnapiştım daha sonra Fırat Nehri yolu ile Şattul Arap yolundan geçerek Uruk'a gelir. Nehirlerin denize döküldüğü yerde, nehirler ağzına Utnapiştım oturur (E. Bilgiç, T. Ans., s. 447).

“Allah, Yafet’e genişlik versin.” Kore’den Viyana varoşlarına, Basra Körfezi’nden Cezayir’e, Urallar’dan Bağdad’a kadar Allah Yafes oğullarına geniş bir yurt verdiğini tarihimize bakarak görebiliriz.

“Ve Sam’ın çadırında otursun”. Halife ve İslâmiyet’in kılıç-kalkanı olarak yüzyıllarca Arap ülkelerine de hükmettik. “Ve Kenan ona kul olsun.” XX.yüzyılın başlarına kadar, Türk toprakları içinde Orta-Doğu da sulh ve sukûn içinde yaşamışlardır.

Şimdi, yine Hz. Nuh’un devrine inelim. Tevrat’ın Tekvin bölümü 10. kısmında Yafet’in oğullarını şöyle tanımlar: “Yafet’in oğulları: Gomer ve Mecüc ve Maday, ve Yavan ve Tubal ve Meşek ve Tiras. ve Gomer’in oğulları: Aşkenaz ve Rifat ve Toğarma. Ve Yavan’ın oğulları: Elişan ve Tarşiş ve Kittim ve Dodanim. Memleketlerinde her biri diline göre, milletlerinde kabilelerine göre, milletlerin adları bunlardan bölündüler.”

Üç mukaddes kitap, Hz. Nuh’un Gemisi’nin Doğu veya Güney-Doğu Anadolu’da karaya oturduğunda mutabakat halinde. Tufan hadisesi de, Mezopotamya’da vukubulduğu gerçeği inkâr edilemez. Hz. Nuh’un Gemisi’nde suya karşın tecrit maddesi olarak kullandığı asfaltit maddesi bu bölgede bulunmaktadır. Arkeolojik keşiflerde bulunan çivi yazılı tabletler de, efsanenin varlığını teyid etmektedir.

Fırat Nehri hızlı, Dicle Nehri ise yavaş akar. Neticede iki nehir birleşir. Doğu Anadolu halkı; hızlı akan Fırat’ı erkek, yavaş akan Dicle’yi kadına benzetirler. İki nehrin birleşmesiyle de yeni bir hayat doğar. Bir inanışa göre Hz. Adem ve Havva, Dicle ve Fırat’ın kaynaklarının bulunduğu bölgede, yani Doğu Anadolu’da ilk defa birbirlerini görürler.

Hz. Nuh’un Gemisi de Cûdi veya Ağrı Dağı’nda karaya oturduğu mukaddes kitaplarda belirtildiğine göre, Nuh’un oğlu Yafes’den Türk soyunun türediği efsanesi¹⁷ ile birleştirilirse, *TÜRKLER’İN İLK VATANINI Güney-Doğu Anadolu civarında olduğu mantıken ortaya çıkmaktadır.*

Cûdi Dağı eteklerinde Hz. Nuh makamı, Urfa’da Hz. İbrahim makamı, Ergani’de *Zülfikâr* Peygamber makamı bulunmakta olup; Hz. İdris, Hz. Şit, Hz. Elyesa Diyarbakır, Şam yörelerinde yaşamışlar, Hz. Yunus

¹⁷ Bekir Sıtkı Oransay, Nuh’un Oğulları, *Önasya Dergisi*, C. V, S. 59-60, Temmuz-Ağustos 1970, s. 16-20.; Bekir Sıtkı Oransay, Sümerli, Çin, Türk İlişkileri, *Önasya Dergisi*, C. V, S. 55, Mart 1970, s. 17-22.; İbrahim Kafesoğlu, *Türk Dünyası El Kitabı*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü yayınları, Ankara, 1976, s. 692-93.

Ninova'da, *Hz. Danyel Nebî ve Hz. Lokman*'ın¹⁸. Çukurova'da yaşadıkları rivayet edilmektedir. Hatay'da *Habib-i Neccar Camiî* ve mahallesi bulunmaktadır. Mahalle adı XVI.yüzyıl Tapu Tahrir Defterlerinde geçmektedir¹⁹.

Görülüyor ki, üç mukaddes kitapta isimleri geçen Allah'ın elçileri, arkeologların altın kuşak dediği, *Basra Körfezi, Dicle-Fırat Boyları, Musul, Diyarbakır, Urfa, Harran, Adana, Halep, Şam, Sayda, Sur, Filistin, Kudüs, Nil Nehri çevresi, Mekke-Medine* civarında ortaya çıkmışlar, cemiyetleri ahlâkî yola çevirmeye gayret göstermişlerdir.

Dolayısıyla mukaddes kitaplarda adı geçen peygamberlerin bir kısmı Güney-Doğu Anadolu'da bir müddet yaşamışlardır.

Diğer taraftan Kur'an-ı Kerim'in 28/123-135, 41/15, 46/21-26, 69/4,6; 99/5. âyetlerinde sözü edilen Hz. Nuh devrinden sonra yaşayan kudretli, cengâver ve atlarının ayaklarından kıvılcım çıkan kavim, bir varsayım olarak *Akkadlılar* olamaz mı? *Âd* kavmi ile *Âdiyâd*²⁰ Suresi'nin bir ilgisi var mı?

Kur'an-ı Kerim'in *Kefh*²¹ ve *Enbiya*²² Surelerinde adı geçen *Ye'cüc ve Me'cücler*²³ Türk kavmi olabilirler mi(?).

¹⁸ Karşılaştırınız, ebedî gençliği arayan Gılgames ve Lokman peygamber.

¹⁹ Prof.Dr.Refet Yinanç'ın araştırmalarına göre; Hatay'da Habib-i Neccar mahallesi XVI. yüzyıl Tapu Tahrir Defterlerinde geçmekte ve günümüzde de yaşamaktadır.

²⁰ Kur'an-ı Kerim'in 100 âdiyâd Suresi 1-5 âyeti meâli aynen şöyledir: "Tozu dumana katan atlar, Tırnaklarıyla taştan kıvılcım saçanlar, scher vakti düşmanı basanlar ve her taraftı toza-dumana boğanlar, düşman saflarının ortasına dalanlar" Bu âyetler bize ilk anda Türk akıncılarını hatırlatıyor. Zira tarihte, at nallarından kıvılcımlar çıkaran suvariler, genellikle Türklerdir. Türk ırkına akraba kavimlerdir. Karşılaştırınız. Prof. Dr. Emin Bilgiç. Atatürk, Fakültemiz ve Kürsümüz, Sumerlilerin Tarih, Kültür ve Medeniyetleri, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Atatürk'ün 100. Doğum Yılına Armağan Dergisi, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1982, s. 95, Sumerce Kitâbeleri ile tanınan Mesilim, o zaman Adab şehir beyi idi... başka vesikaya göre, Adab kralı, Büyük kral (M. Ö. 2700-2650); Adad-Fırtına tanrısı, s. 115; Ad ülkesi de kum fırtınası ile yok edilmedi mi? Bu sebep ile Adad, Sumerlilerde fırtına tanrısı olarak mı yer aldı? (S. Bayram); İbni Haldun Mukaddime'sinde Ad kavmine yer verirse de, Yemen ve Hadramud civarında olduğunu bildirir (Süleyman Uludağ, İbn-i Haldun Mukaddimesi, Dergah yayımları Cilt 1-2, İstanbul, 1982-1983, s. 218-220, 464, 474, 565, 518, 521, 522, 815-817, 839, 946, 1494), Biz bu kanaate iştirak edemiyoruz.

²¹ Kur'an-ı Kerim Kelf Suresi (18/84-97) meâli aynen şöyledir. "Ey Muhammed Sana Zu'l-Karneyn'i sorarlar, "Onu size anlatacağım"de. Doğrusu biz onu yer yüzüne yerleştirmiş ve her şeyin yolunu öğretmiştik. O da bir yol tuttu. Sonunda güneşin battığı yere ulaştınca onu, kara bir suda batar gördü. Orada bir millete rastlandı." Zü'l Karneyn! onlara azâp da edebilirsin, iyi muamelede de bulunabilirsin" dedik. O; "Haksızlık yapana azab edeceğiz, sonra rabbine döndürülür. O da onu görülmemiş bir azaba uğratar; ama inamp yararlı iş işleyene, mükâfat olarak güzel şeyler

Hz. Zü'l-Karney'n in demir kütüklerini eritmesi konusu, *Türkler'in Ergenekon Destanı'nda* belirtildiği gibi dağı ateşle eriterek buldukları vadiden çıkmalarını hatırlatıyor ve büyük benzerlikler gösteriyor. O halde, *Oguz Han, Hz. Zü'l-Karney'n* mi? *Hz. Zü'l-Karney'n, Gut = Guz = Oğuz* kavminden mi? Veya M.Ö. 2230-2170'de yaşayan Sargon Kralı *Naram-Sin*²⁴ mi?

Kehf Suresi XVIII/86. âyette belirtilen ve Zül-karney'n in gittiği yer olan "Güneşin" battığı yeri Karadeniz, Güneşin doğduğu yeri *Hazer Denizi* olarak düşünürsek, Doğu Anadolu'da demir yataklarının bol bulunduğu ve bölgenin dağlık olduğu düşünülürse, *Ergenekon'un* Doğu Anadolu'da bir yer olması, ihtimal dahilindedir. İlk demir cevheri Anadolu'da bulunarak işlenmiştir. İlk Çağ'da Anadolu, maden ülkesi olarak tanınır. Tunç imâli de yine Anadolu'da keşfedildiği unutulmamalıdır. M.Ö. 7500 yıllarında tahıl ekilip-biçilen ve toplu yerleşme yeri Diyarbakır'a 60 km. mesafede Ergani ilçesinin Çayönü mevkiinde bulunduğu Amerikalı Braidwood ile Prof. Dr. Halet Çambel tarafından 1975'li yıllarda tesbit edilmiştir. Ergani ile Ergenekon isim benzerliği ise ilgi çekicidir. Elazığ'ın güney-doğusunda, Maden ilçesi ile Ergani'nin kuzey-batısında HAZAR Gölü vardır. Ergani'de Zülfikâr Peygamber makamı da vardır. Bu verilerin ışığında Proto-Türk tarihçilerinin ilerdeki yıllarda konuyu çözümleneceklerine inanıyorum.

vardır, onu buyruğumuzdan kolay olanı söyleriz" dedi. Sonra yine bir yol tuttu. Sonunda güneşin doğduğu yere ulaşıncaya, güneşi kendilerine elbise, bina gibi şeylerle örtmediğimiz bir millet üzerine doğar buldu. İşte bunun gibi onun yaptıklarının hepsini baştan başa biliyorduk. Sonra bir yol tuttu. Sonunda iki dağın arasına varınca orada nerede ise hiç laf anlamayan bir millete rastladı. Dediler ki: "Zü'l karney'n. Doğrusu Ye'cüc ve Me'cüc bu ülkede bozgunculuk yapıyorlar, bizimle onların arasına bir sed yapman için sana bir vergi verelim mi? "Rabbimin bana verdikleri sizinkinden daha iyidir. Bana gücümüzle yardım edin de sizinle onların arasına sağlam bir sed yapayım". "Bana demir kütüklerini getirin" dedi. Bunlar iki dağın arasını doldurunca: "Körükleyin" dedi. Demirler ak kor haline gelince; "Bana erimiş bakır getirin de üzerine dökeyim" dedi. Artık Ye'cüc ve Me'cüc bunu ne aşabildiler ne de delip geçebildiler.

²² Kur'an-ı Kerim Enbiya Suresi (21/96) Ayet: "Ye'cüc ve Me'cüc'un seddi yıkıldığı zaman her dere ve tepeden boğanırlar". Meâlindedir.

²³ İsmail Cerrahoğlu, Ye'cüc-Me'cüc ve Türkler, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, C. XX., Ankara Üniversitesi Basımevi, 1975, s. 94-126. Sayın Cerrahoğlu, çok bilinmeyen denklem olarak ifade ettiği bu kavmin herhangi bir millet olabileceğini savunursa da kullandığı bir çok kaynak, bu kavimlerin Türk olduğunu belirtir. Ayrıca bakınız. Zekeriya Kitapçı, Hz. Peygamber ve Hadislerinde Türkler, Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, S. 43, Ağustos 1986, s. 1-102.

²⁴ Sargon Erdem, Zü'l-Karney'n, Zafer Dergisi S. 113, s. 3-9; Sargon Erdem, Kazıklar Sahibi Firavun, Zafer, Haziran 1986, S. 114, s. 3-9; S Erdem, Cennet Ülkesi Zafer, S. 115, Temmuz 1986, s. 3-9.

Ankara'da Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Sumeroloji Kürsüsünü kuran ve Amerika'da ölen Prof.Dr.Bunno Landsberger. 1937'deki II. Türk Tarih Kongresi'nde "Some Questions on the History of Asia Minor" adlı tebliğinde M.Ö.2150-1950 yıllarında hüküm süren *Gut kavminin Türkçeyi andıran El Ulumeş, İnine bakış, Nikil Lakap, Yarlaşan, Yarlaşanda, Tirigan, İnkuşi, İnbatı, Şarlak, Laşirap* gibi *Gutium* kral isimlerine dikkati çekmiştir.

Zağaros Dağları'ndan güneye yavaş yavaş inen *Gutiumlar*, Akad devletinin çökmesine ve yeni Sümer Devri'nin açılmasına sebep olmuşlardır²⁵. *Utu-Hegal* kitâbelerinde, *Gutiumlular*'ı "Dağların yılanları ve akrepleri"²⁶ olarak vasıflandırmıştır. Yani, onlardan çok korktuklarını ifade etmişlerdir.

Ayrıca, Sumerce, Ural-Altay dillerinden Türkçe ve Macarca ile Kafkas dilleri ile yapı konusunda bir hayli benzerlik gösterdiğini Prof.Dr.Emin Bilgiç ifade etmektedir²⁷.

Fransız arkeolog Louis Delaporte'nin Hitit adlı eserinde Sargon'un III. halefi Naram-Sin'e karşı bir koalisyon kuran kuzeyde 17 bey ve hükümdarlar arasında "Tourki" ülke kralı "İlloushoumail" adı geçer²⁸. Çinliler Türkler'e *Tu-Küe* demektedirler. *Türk, Türük* olarak Orta-Asya'da kullanılır. Bu durumda, *Tourki* ülkesindeki Kuzey-Mezopotamyalılar, hangi kavme mensuptular. İlloushoumail adı Sami damgası taşırsa da Sahibinin Sami ırkından olduğuna delalet etmez²⁹. Bu da bizim tezimizi kuvvetlendirmektedir.

²⁵ Emin Bilgiç, Atatürk, Fakültemiz ve Kürsümüz, Sumerlilerin Tarih, Kültür ve Medeniyetleri, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Atatürk'ün 100. Doğum Yılına Armağan Dergisi, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1982, s. 100.

²⁶ A.g.e., s.101.

²⁷ A.g.e., s. 105-107.

²⁸ Louis Delaporte, Hittites, 1936, s. 43. Ayrıca bakınız: H.G. Guterbock, Zeitschrift für Assyriologie, Berlin, 1938, No: 44, s. 67-68 de yayımlanan "Şartamhari metni" adı verilen, Babil, Tel el Amarna ve Hattuşaş'da suretleri ele geçen, Hattuşaş (Boğazköy) KBo III 13 numaralı tabletin 15 satırında "Türki kral İleşu-Nail" adı geçmektedir. Naram-Sin'e karşı, Anadolu'da 17 kralın oluşturduğu koalisyona dahildir. Buradaki Türki kralı İleşu-Nail, Turukku-Türük-Türk kralından başka birşey değildir. Bkz. Doç.Dr.Ekrem Memiş, M.Ö. 3 Bin Yılında Anadolu'da Türkler, Türk Dünyası Araştırmaları, Nisan 1988, s. 36-37. Sayın Doç.Dr.Ekrem Memiş tebliğimizden iki sene sonra yayınladığı değerli makalesinde, referans vermemesine rağmen bizimle aynı kanaattedir.

²⁹ Hamit Zübeyr Koşay, Presentation to Atatürk Revue des Etudes Sud-East Europennes, C. XX, S. 1, Bucarest, 1982, s. 88.

Bütün bu bilgilere ilaveten tebliğimizin en önemli maddî belgesine geliyoruz. Şifahî tarih ve folkloru çivi yazılı 13 tablet ile destekleyerek, Türkler'in Kuzey Mezopotamya'da veya Zagaros Dağları Güney-Batı eteklerinde yaşadıklarını öğreniyoruz.

Şöyle ki; Fransız Arkeoloji Enstitüsü 1933-1939 yılları arasında Kuzey Mezopotamya'nın güney eteklerinde, Fırat Nehri batı yakasında bulunan *Tell-Hariri*, eski adı ile *Mari*'de yaptığı kazılarda ele geçen tabletleri 1950 yılından itibaren Akadca transkripsiyonu ve Fransızca tercümeleriyle yayımlamışlardır.

Bu tabletlerin metinlerinde geçen *Turukkûlar* kimdir? *Turuk* = *Türük* = *Türk* olabileceği en mantıklı ihtimal. *Turukkûlar*'ın savaşçı bir kavim olması da bu ihtimali kuvvetlendirmektedir. Eğer *Turukkûlar* Türk değilse hangi millete mensuplardır?

George Dossin'in 1950 yılında yayınladığı *Archive Royales de Mari* (*Mari Kraliyet Arşivleri*) C.I de yayınlanan 16 ve 69 numaralı tabletler "Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti Çağlarında Türk Kazı Tarihi" adlı eserde müşterek çalıştığımız, aziz dostum Hâmit Zübeyr Koşay tarafından özetle yayınlanmış³⁰ ve burada adı geçen *Turukkûlar*'ın Türk olabileceğini savunmuştur. Dr. Koşay'ın sözünü ettiği iki tablette *Turukkû* adı yalnız iki defa geçmektedir.

Yaptığımız araştırma 1951'de yayınlanan eserin II. cildi**, 63., 40., ve 83. tablet ve IV. cildindeki 21, 22, 23, 24, 25, 52, 78, 87. tabletlerinde de *Turukkû* adı 22 defa geçmektedir.

Tablet metinleri incelendiğinde, Kral Şamsi-Addu'nun şehir beyi arasındaki haberleşmeyi ihtiva ettiği anlaşılmaktadır. Ancak bu haberleşme, *Turukkû* saldırıları hakkındaki bir nev'i savaş raporlarıdır. İasmah-Addu ile Isme-Dagan arasındaki bu raporların bir kısmı aynen şöyledir:

³⁰ A.g.e., s. 88, Hamit Zübeyr Koşay, *Türk Kelimesi Hakkında*, Zeki Velidi Togan'a Armağan, İstanbul, 1955, s. 33.

** Jeàn F. Charles, *Archives Royales de Mari*, C. II, Paris, 1950, s. 90-51, 124-125, 154-157.

16 Numaralı Tablet, s. 49

Baban Samsi-Addu³¹ (konuşuyor)

Iasmah-Addu'ya şöyle de:

Supri Erah'ın bana gönderdiği notu bu kurye ile sana gönderiyorum.

Onu oku, belle.

Bana kendisine gönderilecek iki yüz kişilik kuvvet hakkında yazdı.

Uyuyanları uyandıran ve uyandırdıklarına hiç tayın vermeyen Turukkû'lar gibi yapacağız.

Biz şimdi, çorbada tuzu bulunmayanlara (mücadelemizde katkısı olmayanlara) karşı böyle davranacağız.

Yararlı olana ve adam istemeyene düzenli olarak adam vereceğiz.

Ayakta durabilmek için adam isteyene ise adam vermeyeceğiz,

O hale, bölgesinde tutunabilmesini teminen ona, besleyebileceği yüz adam ver.

Onun bölgesi çok önemlidir. Bu yüz adam onun bölgesinde tutunsun ve orasını korusun.

Bu notumu sana ..... ayının üçüncü günü gönderiyorum.

21 Numaralı Tablet. s. 37

Kardeşin Isme-Dagan (konuşuyor)³²

Iasmah-Addu'ya şöyle de:

Turukkû düşmanı çıktı ve . . . . . a vardı.

O Kakkulâtım'i işgal etti.

.....

Öküzleri ve ganimeti ortadan kaldırdı (gasbetti)

Bu akından beri Turukkû'ların sayısı fazla görünmüyor, fakat artabilir.

Onlar gelmeye devam edecekler.

Olup bitenleri öğreneceğim, sonra sana daha ayrıntılı haber göndereceğim.

³¹ George Dossin, Archives Royales de Mari, Paris, 1950, s. 49. Bu tableti H. Koşay bir satırını yayınlanmıştır. Türkçe tam metnini sunuyoruz.

³² George Dossin, Archives Royales de Mari, C. IV, Paris, 1951, Correspondance de Samsi-Addu, s. 37-39.

22 Numaralı Tablet s. 39

Kardeşin Isme-Dagan (konuşuyor)³³

Iasmah-Addu'ya şöyle de:

Bana yazdığın Turukkû'larla ilgili haberler değişti.

Bundan dolayı şimdiye kadar sana kesin bir haber veremedim.

Onların işine gelince, yapmayı düşündükleri dostluk andlaşması imkânı ortadan kalktı.

Iantakim, Lu-Ninsuanna, Water-Nanum ve aynı şekilde soylular bekliyorlar(?)

Gerçekten de şu sözleri yazdılar: Madem ki sen bu rehineleri vermek istemiyorsun, yarın veya yarından sonra biz oraya (istediğimiz yere gideceğiz.

Orası yazılsın, bilinsin ve oraya gidilsin.

Kararını da vermiş olarak bölgede hazır bulun.

23 Numaralı Tablet s. 41

Kardeşin Isme-Dağın (konuşuyor)³⁴

Iasmah-Addu'ya şunu şöyle:

Bana Turukkû'lar hakkında yazmıştınTurukkû'ların çıkış hareketinde buldukları gün çok meşgul olduğumdan sana haber veremedim.

Kuvvetlerimiz onları takip etti.

Ve ben çok sayıda düşman öldürdüm.

Sonra grubumuz nehir kıyısına vardı ve oraya yerleşti.

Nehir kabardığından kuvvetlerimiz karşı tarafa geçemedi

Sonra ben onları karşıya geçirebildim ve Tigunanim memleketine sevkettim.

Kuvvetlerimizin geçişinden sonra nehir alçaldı ve Turukkûlar da gece nehri geçtiler.

Onların geçişinden sonra nehir yeniden kabardığından, nehri ben tek başıma geçemedim.

Turukkûlar şimdi Tigunanim diyarında (ülkesinde).

Onlar buraya geldiklerinde şöyle dediler:

“O yurduna doğru gitti.”

Bu notumu müteakiben, Turukkû'lar hakkında sana tam bir rapor göndereceğim.

³³ A.g.e., s. 39-41.

³⁴ A.g.e., s. 41.

24. Numaralı Tablet s. 43

Kardeşin Isme-Dagan (konuşuyor)³⁵

Iasmah-Addu'ya şöyle de:

Haklarında benden haber istediğin Turukkû'lar Tigunanim diyarında bulunuyorlar. İlk önce onlar açlıkla karşılaştılar.

Hirbazanim diyarına gitmişlerdi....

... zuri Köyü onlarla sıkı dostluk münasebetleri kurmuşlardı. Bununla beraber köyün bütün erkeklerini öldürdüler, halkı katlettiler ve mallarını yağmaladılar.

Bu köy yağmalanmıştı. . . . .

Turukkû'lar, bu köyden beş günlük erzak almışlardı.

Tıpkı bu köy halkı gibi önce dost oldukları ve sözlerini dinlettikleri Tigunanim halkı da bu sert tavırları yüzünden Turukkû'lara düşman kesildiler.

Oysa Turukkû'lar kıtlık içindedirler ve yiyecekleri de yoktur.

Onlar halen bu ülkede bulunuyorlar.

Benim bu notumun gönderilmesinden sonra onların buradan gitmeyi düşüneceklerini sanırım. Onların nereye ve hangi güzergâhı takip ederek gideceklerini sana yazacağım.

Sağlığım yerinde. Birliklerimiz de iyidir.

Bağlığınla ilgili haberleri aksatma.

25 Numaralı Tablet s. 45

Kardeşin Isme-Dagan (konuşuyor)³⁶

Iasmah-Addu'ya şöyle de:

Bana bahsettiğin ve elde tutamayacağımızı belirttiğin Susarra diyarını sana Isar-Lim anlatsın.

Şefleri Lidâya ile birlikte Turukkû'lar savaşa koyuldular ve iki şehri mahvettiler.

Yardıma geldiğimde dağlara çıktılar.

Anladıkki burası tutunmaya elverişli değildir.

Ben. . . . .

Bu ülke, sonra. ..

³⁵ A.g.e., s. 43.

³⁶ A.g.e., s. 45.

..... *Arapha ve Qabra diyarından*
 .....e (?)
sonra(?) ülkenin dahili kuvvetleri terhis edilecekler.
sağlığım iyi, için rahat olsun.

52 Numaralı Tablet s. 77-79

Kardeşin Isme-Dağın (konuşuyor)³⁷ Iasmah-Addu'ya şöyle de:
Bir adam. . . . Amursakim'e geldi ve şunları söyledi:
"Turukkû'lar Amursakim siperi . . . . .
ve dört günlük iâşe, ...
Bunu (?) düşündüm:" Kuvvetler . . . . .
(Ben bile) seni teslim etmek istiyorum.

.....
 ve . . . . .
 Memleket . . . . .
 Zal'a doğru . . . . .
 Buna, ...
 .....
 Onun haberleri . . . . .

69 Numaralı Tablet C. I, s. 131

Baban samsi-Addu (konuşuyor)³⁸
Iasmah-Addu'ya şöyle de:
Qabra'da bir ordunun teşekkül etmesi üzerine Isme-Dagan'ı
bir ordu ile Ahazim diyarına gönderdim. Bana gelince, ben de bu
şehre hareket ediyorum.

.....
 .....
 .....
 Ve(?) o . . . . .
O, bu memleketin ordularının öncülerini ve onların etrafında top-
lanan Turukkû'ları yok etti.
Bir tek kişi bile kurtulamadı. Ve o gün bütün Ahazim diyarını ele
geçirdi.

³⁷ A.g.e., s. 77-79.

³⁸ George Dossin, Archives Royales de Mari, C. I, Paris, 1950, s. 131.

*Bu "dawidum" ülkenin gözünde büyük.
Sevin! Burada kardeşin "dawidum'u" öldürürken sen,
orada, kadınların arasında kalıyorsun. O halde şimdi, ordu ile
birlikte*

*Qatanum'a gideceğin zaman tam bir er kişi gibi ol. Kardeşin gibi
sen de ülkende büyük bir ün kazan.*

78 Numaralı Tablet s. 110-115

Kardeşin Isme-Dagan (konuşuyor)³⁹

Iasmah-Addu'ya şöyle de:

Gönderdiğin iki kurye buraya salimen geldi .....

Zikri-Addu, li (?) .....

Sen bana yazdın: sonra .....

Onu buraya gönderme. Keşke .....

..... düşmana .....

..... memleketin evlâtları .....

Birçok ..... ile .....

Buraya vasil oldular, ve.....

Bu haberi aldığın zaman,

son derece .....

Bu haberden önce .....

Kuvvetler sana doğru .....

.....

Yoktur. İş .....

.....

tutundu .....

İşte bu Lâ'um ki .....

Isar-Lim ile birlikte

Evvel emirde Esnuma'nın adamına dikkat etmedi

Şimdi kralın önünde bu iş konusunda ilâhların andı

söylenecek. O ona tanıklarını gönderdi. Bana gelince,

ilâhların yemini . . . . .

. . . . . size para verdik. Ağzım çok . . . . .

..... Istar, kuvvetlerin başına geçmesi için,

³⁹ George Dossin, Archives Royales de Mari, V. IV, Paris, 1951, s. 111-115.

Göndereceğim. Çabucak kuvvetleri .....
 ..... Belki .....
 ..... Esnunan'ın adamı
 ..... diğer, gerçekte .....
 ..... düşman .....
 ve Turukkû'lar .....
 savaştık .....
 Kuduz bir öfke istilâ etti beni .....
 başı, yaptım .....
 o kimse ki, her şeyden önce, memleketin ortasında .....
 .....e devam edecek .....
 benim karşıda .. e devam etti .....
 Bütün bu iş ..... den.....
 onu yerleştirme ..... Haneen'ler.....
 ..... bir başkası .....
 Dagan'a. ... .
 Benimle karşılaşacak olan Esnuanna'nın kuvvetleri, Haneenler on-
 ların(?) kaybı .....
 .....
 Uzatmadım ve .....
 ..... içinde kararlar
 Tiri ayının 20. günü bu notumu sana gönderdim.

87 Numaralı tablet s. 125

Kardeşin İasmah-Addu (söylüyor)⁴⁰

İsme-Dagan'a şöyle de:

Kral bana herşeyden önce, Turukkû'ların hücum ettiklerini

Nithim'i kuşattıklarını yazdı.

O günden beri ne kral ve ne de sen, bu adamların

*öldürülüp öldürülmediklerini, kaçıp kaçmadıklarını yazıp bildir-
mediğiniz.*

Oysa ki, Asraya'nın yüreği endişelidir.

*Şimdi sen bana, onların durumunu eksiksiz belirtilen bir rapor ile
sağlık haberlerini gönder.*

⁴⁰ A.g.e., s. 125-127.

Akad metinlerinde Şamsi-Addu Devri'nde Mari⁴¹ Kraliyet Arşivi metinlerinde adı geçen *Turukkûlar*ın cengâverliği, isim benzerliği yönünden bir Türk kavmi olduğu çok büyük bir ihtimalle anlaşılmaktadır. Türük şeklinde Orta-Asya'da da geçmekte ve *Türk* kelimesi aslının *Türük* olduğu bilinmektedir.

Tigunanim, Qabra, Karana, Amursâkim, Zal, Katanum, Nithim, Ahazim, Arrapha, Hirbazanim, Kakkulâtım, Susarra, ...zuri Köyü, Mardaman, Aşahitum gibi coğrafi isimler *Turukkûlar*'ın M.Ö. 1800 yıllarındaki coğrafi alanları hakkında bize ipuçları vermektedir. George Dossin, *Turukkûlar*'ın *Zagaros Dağları* eteklerinden gelen bir kavim olabileceğini söyler. Bu duruma göre *Turukkûlar*'ın Hz. Nuh'un oğlu Yafes soyundan kalan bir kavim olabileceği gibi, 23 numaralı tablette belirtildiği gibi *O* (*Turukkûlar*) *yurduna doğru gitti*" ibaresinden anladığımıza göre, *Zagaros Dağları*'ndan ovaya inen *Turukkûlar*'ın *Mari* civarına geldikten sonra Fırat kıyılarından, Dicle kıyılarına, yani batıdan doğuya yöneldikleri anlaşılmaktadır. Daha açık ifade ile *Mari* (Fırat kıyısı) *Arrapha* (Dicle kıyısı) *Zagaros Dağları* istikâmetine yöneldikleri anlaşılmaktadır.

21 Numaralı tablette *Kakkulâtım*'i işgal eden *Turukkûlar*ın "Bu akından beri *Turukkûlar*'ın sayısı fazla görünmüyor, fakat artabilir, onlar gelmeye devam edecekler," ibaresinden Selçuklu-Osmanlı akıncı öncü beyleri akla geliyor ki, küçük bir grup akıncının o tarihlerde çölde, merkezden en az 400-500 km. uzaklaşması, *Turukkû Komutanı Lidâya*'nın gözünün pekliğini gösterir. Yanlarına beş günlük yiyecek almaları ise, kanaatkârlıklarını ortaya koyar.

George Dossin'in *Revue Asiatic*'in 65. sayı, 42. sayfasında yayınladığı metinlerde geçen *Tu-ur-Tu-ra-an* kelimesi de çok ilgi çekicidir⁴². *Turan* kelimesi ile büyük benzerlik gösterir. Dilcilerimizin incelemesi gereklidir.

Kanaatimize göre, Proto-Türkler'in ilk vatanı. Hz. Nuh'un gemisinin karaya oturduğu Mezopotamya'nın kuzeyi, Güney-Doğu Anadolu'da Cûdi Dağı etekleri, Diyarbakır, Elazığ, *Zagaros Dağları*, Batı etekleri ve Musul çevresidir.

⁴¹ Klaus Koch-Eckart Otto-Jürgen Rolof-Hans Schmoldt, *Reclams Bibellexikon*, Stuttgart, 1978, s. 319.

⁴² George Dossin, *Deux Listes Nominatives du Regne de sûme-Iamam*, *Revue Asiatic*, S. 65, s. 42, 75. sıra.

Kolonizatör Greekler, Batı Anadolu kıyılarına gelmeden en az bin sene önce, Romalılar'dan 1500, Ermenilerden 2000 sene önce Türkler, Güney-Doğu Anadolu'dadır. Burası onların ilk veya ikinci vatanlarıdır. Hz. Nuh'un oğlu *Yafes* bir müddet *Musul* çevresinde, *Zagaros Dağları* batı eteklerinde çoğaldıktan sonra, Hz. Nuh'un direktifi ile kabilesinin büyük bir kısmını yanına alarak doğuya, *Orta Asya*'ya göç etmiş, kuraklıktan önce aynı coğrafi özellikler gösteren Orta Asya'da çoğalmışlar, kabilelere ayrılmışlardır. Kapalı coğrafi havzada milliyetlerini muhafaza eden Türkler, M.S. 1071'de *Selçuklular* olarak ikinci defa *Anadolu*'ya girmişlerdir.

Kuzey Mezopotamya'da, Güney-Doğu Anadolu'da *Yafes* soyundan kalan küçük bir kısım Türk kavmi, yani *Gutium* (?) veya *Turukkular* ise, Güney-Kuzey, Doğu-Batı istikâmetinden gelen kavimler arasında, zaman içinde millî benliklerini yitirmiş ve erimiş olma ihtimali mevcuttur. Veya onlar da *Zagaros Dağları* yolu ile İran'a, oradan Hazer Denizi, Güney-Doğu kıyılarına, Orta Asya'ya geri dönmüş olabilirler.

Türkler'in 1071'de Müslüman *Türkmenler* olarak *Selçuklular* adıyla ikinci defa *Anadolu*'ya girmesinden önce, *Asya* ile *Anadolu* arasında bir geçit vazifesini gören güzergahlarından birisi olan Azerbaycan, çeşitli Türk boylarının yerleşme alanı olmuştur. *Uti* vilâyeti sınırları içindeki *Sakasan* şehri Azerbaycan'daki *Saka* Türklerin'ce merkez olarak kabul edilmişti⁴³. Türkler'in İslâmiyetten çok daha eski tarihlere uzanan Kafkasya, Azerbaycan ve Doğu Anadolu'da yurt tutma çabaları bilinmektedir.

Kafkasya üzerinden Azerbaycan ve Anadolu'ya bir Türk akını da *Asya Hunları*'nın 395 tarihli Anadolu seferidir. Don Nehri bölgesindeki *Hun* boyları *Basık* ve *Kursık* adlı kumandanların öncülüğünde *Erzurum* üzerinden *Karasu-Fırat* vadisi boyunca *Malatya* ve *Çukurova*'ya kadar inmişler, *Urfa*, *Antakya* şehirlerini muhasara ettikten sonra *Kudüs* civarına kadar ulaşmışlardır. Bu seferden sonra *Hunlar* aynı süratle *Anadolu* üzerinden *Azerbaycan*'a dönmüşlerdir⁴⁴.

466 tarihindeki ikinci göç dalgasında, Avrupa *Hunları*'na bağlı *Ağaçeri* Türk boyları *Azerbaycan*'a ve Doğu Anadolu'ya yerleşmişlerdir⁴⁵.

⁴³ A. Zeki Velidi Togan, *Umumi Türk Tarihine Giriş*, İstanbul, 1950, s. 33-36.

⁴⁴ Gyula Nemeth, *Atillâ ve Hunları/Terc. Şerif Baştav*, İstanbul, 1962, s. 60.

⁴⁵ Faruk Sümer, *Oğuzlar*, 3. Baskı, İstanbul, 1980, s. 147; Mecit Doğru, *Türkiye'de Macar Yer Adları, Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, S. 8, Ekim 1985, s. 50.

V-VI.yüzyılda Azerbaycan'ı da içerisine alan Güney Kafkasya bölgesinde *Hazar Türkleri*'ni görmekteyiz. Anadolu topraklarındaki Bizans yönetimine bazen Araplarla işbirliği yaparak bazen de kendi adlarına sefer yapan *Hazar Türkleri*'nin *Kerkük ve Mısır* yörelerine kadar indikleri bilinmektedir. Ticarî özellik gösteren bu Türk Devleti *Van*'ı üs olarak kullanmak suretiyle Doğu Anadolu'da bir süre hâkimiyet kurmuşlardır⁴⁶. Bölgedeki Ağaçeriler'in bir kısmı 1180-1412 yılları arasında *Halep ve Şam taraflarına göç ederken, bir kısmı da Güney Azerbaycan'da Erdebil ve çevresinde yurt tutmuşlardır*.

Bu dönemden önce bir başka göç dalgasını da *Sabir Türkleri* gerçekleştirmişler, 515 yılında *Derbent*'i, 527 yılında *Kür Nehrini* aşarak *Bakû ve Kûba* arasına ve *Lenkeran*'a yerleşmişlerdir⁴⁷.

Sabirler ile birlikte *Hazar*“ adı altında toplanan *Bulgar ve Belencer Türkleri* de *Aran, Mugan Gilan ve Lenkeran* tarafına yerleşmişlerdir. Bu Türkler, *Hazar Türk Devleti*'nin teşekkülünde oldukça önemli rol oynamışlardır.

Karahanlılar'ın ve Selçuklular'ın menşei kabul edilen Saka Türk İmparatoru *Alp Er Tunga*'nın Türklük ve Azerbaycan için önemi büyüktür. Çünkü Türkler'in Azerbaycan'a hakim olma düşünceleri, M.Ö. VII. asırda bu Türk hükümdarı ile başlamıştır.

Asya, Kafkasya, Azerbaycan, İran ve Anadolu'yu Türkler'in yurdu olarak düşündüğünden dolayı da Kaşgarlı Mahmud, Bu Türk Hükümdarına "*Ajun Beği*" yani dünya Hükümdarı sıfatını vermiştir ki, bu sıfat XX asır sonra Osmanlı Hükümdarlarına verilen *Padişah-ı Cihan* sıfatı ile eş anlamdadır.

VI. asırda, Göktürkler ile aynı nesilden gelen ve Sibirya'ya adlarını vermiş olan Sabir Türkleri ile birlik içerisinde olan *Hazarlar, Arran, Şirvan, Gürcistan, Karabağ, Van* civarındaki vilâyetlerle beraber, *Aras*'a kadar bütün *Azerbaycan*'a hâkimdiler.

Zamanının güçlü devletlerinden olan İran Sasani İmparatorluğu, İslâmîyetin doğduğu topraklardan dışarıya yayılmasını önlediği gibi, Türkler'in de doğudan batıya hareketlerini engelliyordu.

⁴⁶ M. Aktok Kaşgarlı, *Doğu ve Güneydoğu Anadolu Uygarlığına Giriş*, Ankara, 1984, s. 13-16.

⁴⁷ Şerif Baştav, *Sabir Türkleri*, Belleten, C. V, S. 17-18, Ankara, 1941, s. 53-99.

623-629 tarihlerinde Azerbaycan'daki *Hazar Türkleri*, *Göktürkler* ile birleşip, İran ordularına karşı zafer kazanarak *Rey* ve *İsfahan*'ı feth etmişlerdi.

Türkler'in, Türkistan menşeli olup, zamanla Batı'ya; *Azerbaycan*, *Anadolu* ve çevrelerine yayılıp, İslâmiyete girmiş Türkler olarak burarlarda ilk defa yurt tuttıkları fikrine karşılık, kanaatimize göre; Türkler, Kuzey Mezopotamya ve Azerbaycan'ı da içerisine alan Kuzey-Doğu Anadolu'nun otokton halkı iken, binlerce yıl evvel göç ettikleri Türkistan'dan tekrar bu bölgelere geri dönmüşlerdir.

Bu duruma göre, Cumhuriyetimizin kurucusu, büyük önder Atatürk'ün özsezisi bir kere daha teyid edilmiş olup, görev, millî tarih politikamızın tayinine ve bilim adamlarımıza düşmektedir.

Res. 1 — Ağrı Dagi.

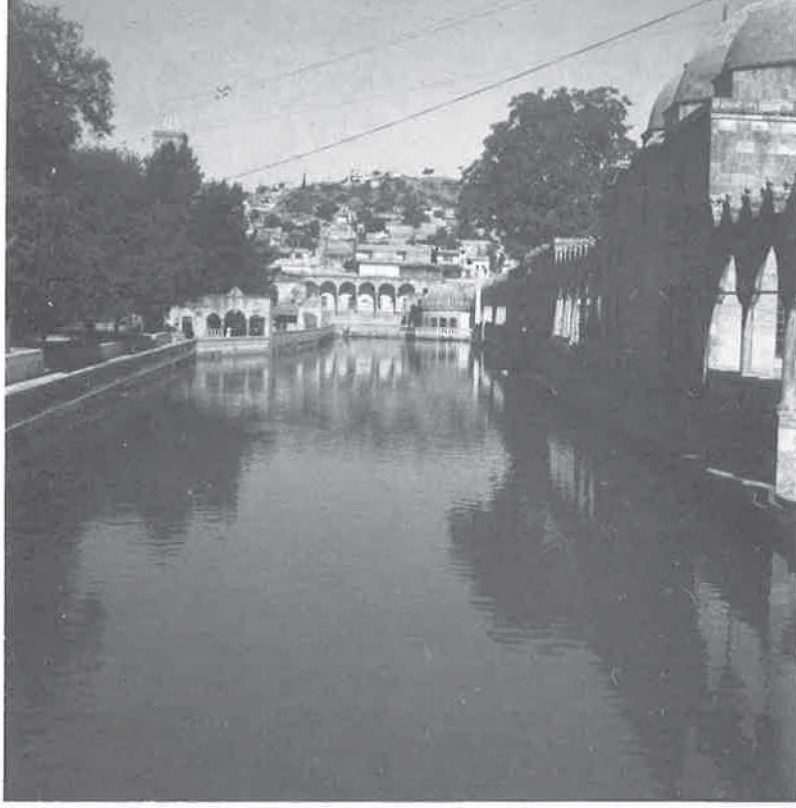

Res. 2 — Haza Kitab-ü Silsile-Nâme (Eser Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde K. 4 numara ile muhafaza edilmekte olup 1682 tarihli'dir. Aşağıda ortada Hz. Nuh ve gemisi görülmektedir.)

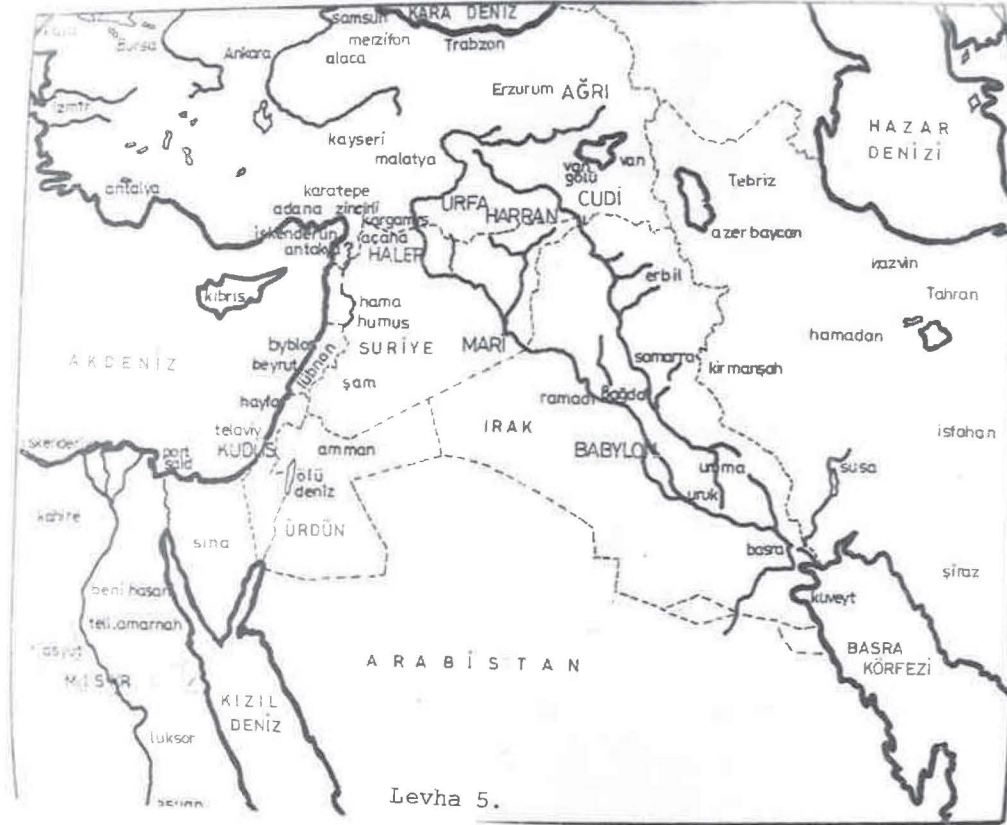

Res. 3 – Haza Kitab-ü Silsile-Nâme
(Hz. Nuh'un oğulları Yusef, Ham ve Sam görülüyor.)

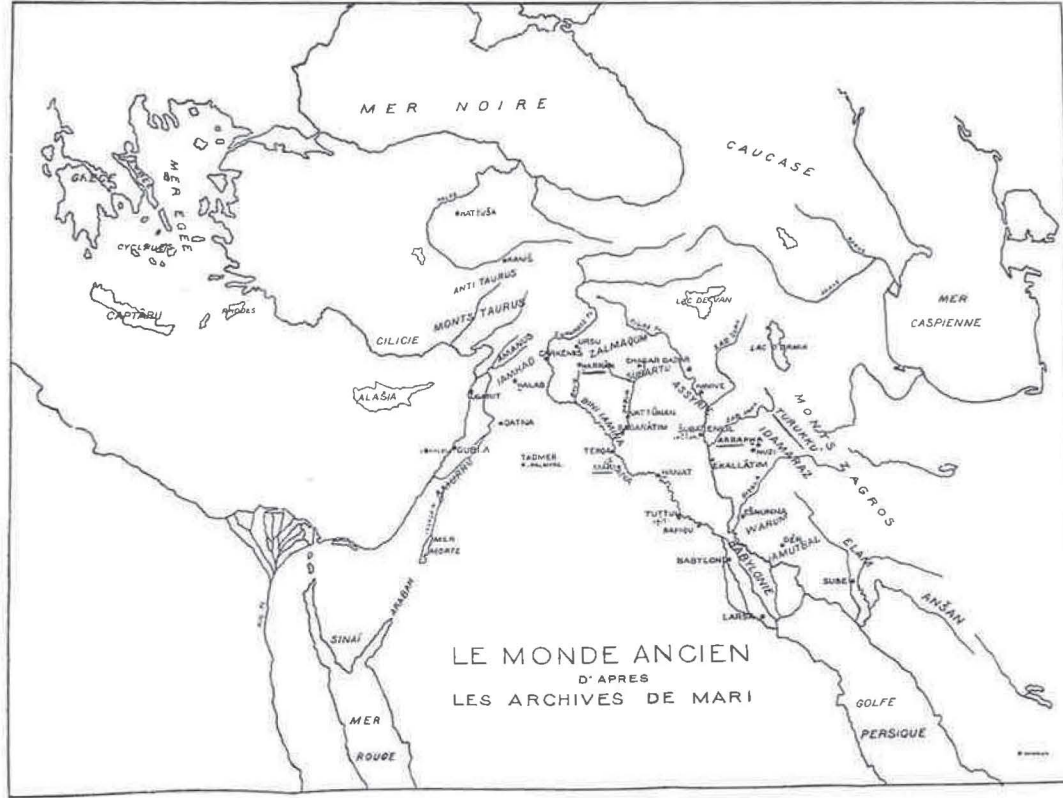

Res. 4 – Urfa'da Hz. İbrahim Makamı ve Balıklı Göl.

Res. 5 — Hadiselerin cereyan ettiği Orta-Doğu ve Küçük Asya haritası.

Res. 6 – Mari Arşivi'nden elde edilen bilgilere göre Orta-Doğu yerleşme yerleri
(Georges Dossin'den).

23 (suite)

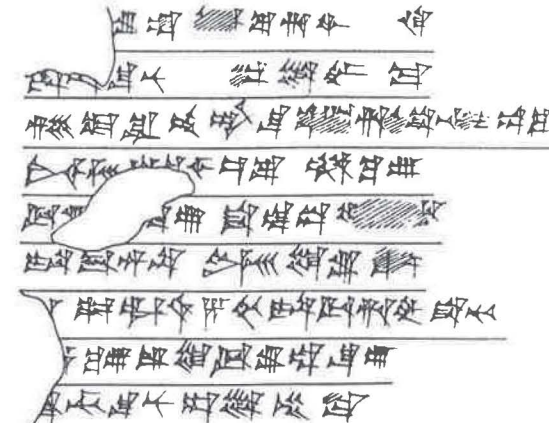
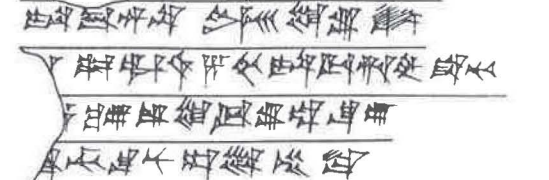
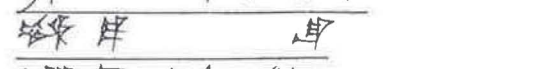
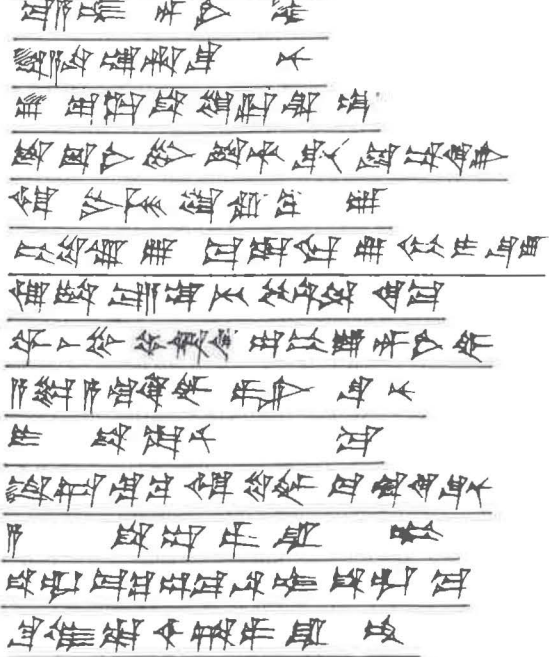
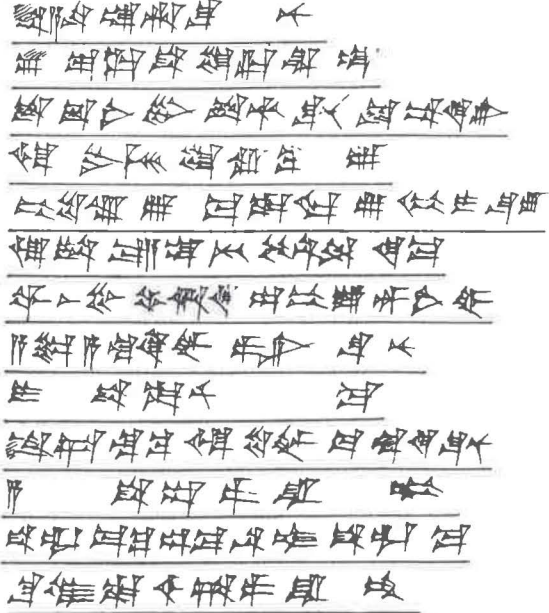
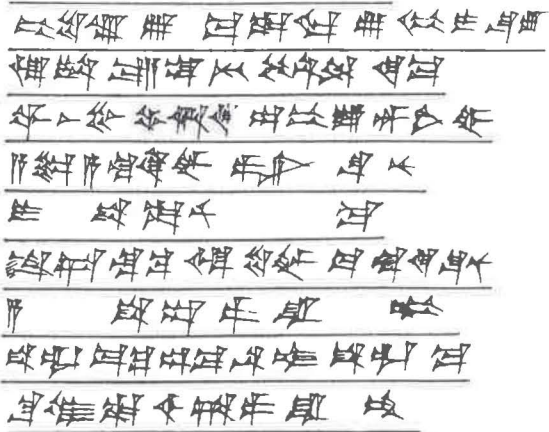
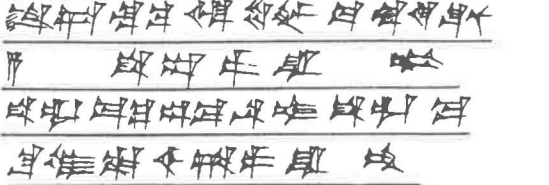
Rev. 𐎠𐎡𐎢𐎣𐎤𐎥𐎦𐎧𐎨𐎩𐎪𐎫
 20 𐎠𐎡𐎢𐎣𐎤𐎥𐎦𐎧𐎨𐎩𐎪𐎫
𐎠𐎡𐎢𐎣𐎤𐎥𐎦𐎧𐎨𐎩𐎪𐎫
𐎠𐎡𐎢𐎣𐎤𐎥𐎦𐎧𐎨𐎩𐎪𐎫
𐎠𐎡𐎢𐎣𐎤𐎥𐎦𐎧𐎨𐎩𐎪𐎫
𐎠𐎡𐎢𐎣𐎤𐎥𐎦𐎧𐎨𐎩𐎪𐎫
 25 𐎠𐎡𐎢𐎣𐎤𐎥𐎦𐎧𐎨𐎩𐎪𐎫
𐎠𐎡𐎢𐎣𐎤𐎥𐎦𐎧𐎨𐎩𐎪𐎫
𐎠𐎡𐎢𐎣𐎤𐎥𐎦𐎧𐎨𐎩𐎪𐎫
𐎠𐎡𐎢𐎣𐎤𐎥𐎦𐎧𐎨𐎩𐎪𐎫
𐎠𐎡𐎢𐎣𐎤𐎥𐎦𐎧𐎨𐎩𐎪𐎫
 30 𐎠𐎡𐎢𐎣𐎤𐎥𐎦𐎧𐎨𐎩𐎪𐎫
𐎠𐎡𐎢𐎣𐎤𐎥𐎦𐎧𐎨𐎩𐎪𐎫
𐎠𐎡𐎢𐎣𐎤𐎥𐎦𐎧𐎨𐎩𐎪𐎫

24

5 𐎠𐎡𐎢𐎣𐎤𐎥𐎦𐎧𐎨𐎩𐎪𐎫
𐎠𐎡𐎢𐎣𐎤𐎥𐎦𐎧𐎨𐎩𐎪𐎫
𐎠𐎡𐎢𐎣𐎤𐎥𐎦𐎧𐎨𐎩𐎪𐎫
𐎠𐎡𐎢𐎣𐎤𐎥𐎦𐎧𐎨𐎩𐎪𐎫
𐎠𐎡𐎢𐎣𐎤𐎥𐎦𐎧𐎨𐎩𐎪𐎫
𐎠𐎡𐎢𐎣𐎤𐎥𐎦𐎧𐎨𐎩𐎪𐎫

Res. 7 – 35 numaralı dipnotta belirtilen 24 numaralı tablet.

24 (suite)

10

 15

 Tr.

 20

 Rev.

 25

 30

Res. 8 - 24 numaralı tablet.

24

{A-na Ia-ús-ma-uh-(il)Addu}
 {qí - b]i - [ma}
 {um-ma] Ii-me-(il)Da-g[an]
 {a-h]u - ka- a- ma
 5 a[í-íu]m te₃-em awili(mes) Tu-ru-ki-i
 [ia] ta-ús-pu-ra-am
 [aw]lu(m)es) Tu-ru-k[u]-ú i-na ma-a-at Ti-g[u-n]a-[u]im(k[i])-
 m[u]

wa-ás-bu [i-na] pu-ni-tim ib-r[u-m]a
 a-na ma-a-at Ili-ir-ba-za-nim(ki) il-li-ku-ma
 10 [ka-ap-r]u-u[m] [z-ri-yu(ki)
 i[t-t]i -su-nu [i]s-li-im-ma
 zi-ka-ra-am sum-su [i]a k[ap]-ri-i[m] sa-ti i-du-ku
 ni-š[í](mes) [ú b]a-si-is-sú il-qú-ú
 kap-r[u-um]ú -ú sa-ad-du × × ×
 15 i-na[d]a-an-na awilu(mes) Tu-ru-k[u-ú]
 [ma]-ka-al UD 5 KAM i-na kap-ri-in sa-ti
 [il]-qú-ú i-ú-tu kap-ru-um su-ú
 Tr. [i]t -ti-su-nu is-li-mu-ma
 ú - qú-ú su

20 ma-a-tum an-ni-tum
 Rev. [i]a a-na še-ri-su-nu
 ú-zu-un-sa tu-ur-ra-at
 id-da-ni-in it-ti-su-nu it-ta-ki-ir
 ú awilu(mes) Tu-ru-ku-ú
 25 bi-to-ru-ú ma-ka-lam ú-ul i-su-ú
 ú i-na ma-a-at Ti-gu-na-nim(ki)-ma
 wa-ás-bu wa-ar-ki tup-pi-ia an-ni-im

a-šar a-la-ki-im pa-ni-su-nu
 i-ša-ka- nu- ma
 30 it-ta-la-ku ú te₃-em ma-la-ki-su-nu
 a-ša-ap-pa- ra- kum
 sa-al-ma-ku um-ma-na-tum sa-al-ma
 su-lum-ka si-ti-pa-ra-

24

[A Iasmah-Addu]
 [dis ceci] :
 [Ainsi] (parle) Işme-Dagan,
 ton [frère].

5 [Au su]jet des nouvelles relatives aux Turukkéens,
 (dont) tu m'as écrit,
 les Turukkéens se trouvent
 dans le pays de Tigunânim. [Au]paravant, ils avaient eu
 fami[ne],
 ils étaient allés au pays de Hirbazânim.

10 [Le villa]ge de...zuri
 avait noué des rapports d'amitié [ave]c eux,
 et ils ont (pourtant) tué tous les mâles de ce village.
 Ils ont enlevé les gens et leurs biens.
 Ce villa[ge] avait été razzie.....

15 ..... les Turukkéens
 ont [pr]is dans ce village la [nour]riture de cinq jours.
 Comme ce village
 Tr. avait eu avec eux des rapports d'amitié
 et qu'ils l'avaient pris,
 20 ce pays,
 Rev. dont l'oreille était tournée
 vers eux,
 se durcit (et) il devint leur ennemi.
 Or, les Turukkéens
 25 ont famine; ils n'ont pas de nourriture,
 et ils se trouvent
 dans le pays même de Tigunânim. Après (l'envoi de) cette
 miennne tablette,
 où ils se proposent
 d'aller,
 30 où ils iront et des renseignements sur leur itinéraire
 je t'écrirai.
 Je suis en bonne santé. Les troupes sont en bonne santé.
 Envoie-moi régulièrement (des nouvelles de) ta santé.